

Ministeren for offentlige arbejder (Guldberg): I anledning af de spørgsmål, der er stillet til mig af hr. Horn og hr. Aksel Larsen, vil jeg gerne her, ligesom jeg har gjort det over for udvalget, bekræfte regeringens stilling med henblik på spørgsmålet om lufthavnens fremtidige placering. Jeg minder om, at der er blevet vedtaget en lov den 25. april 1969 i dette ting, hvor 123 medlemmer stemte for, 11 medlemmer undlod at stemme, og ingen stemte imod. Naturligvis er den vedtagelse, som bestod i, at det var hensigten på et eller andet tidspunkt at flytte trafikken fra Kastrup til Saltholm, stadig grundlaget for regeringens arbejde med sagen og vil fortsat være det, så længe der ikke er opstået helt nye forhold og truffet en anden beslutning i folketinget.

Denne stilling er vort grundlag. Den blev bekræftet fra alle sider under første behandling af det lovforslag, der nu er til tredje behandling, og jeg forstår også de indlæg, der er kommet her i dag, således, at vi alle er enige om, også de, der måtte have haft nogle betænkeligheder, at dette er vores arbejdsgrundlag. Således må det være, og det er også regeringens arbejdsgrundlag.

Det, det drejer sig om nu, er, som det klart er fremgået både af tillægsbetænkningen og af, hvad der er sagt her i dag, at selve tidspunktets fastsættelse naturligvis også er et vanskeligt problem, og jeg vil gerne give hr. Bilgrav-Nielsen medhold i, at man ved fastlæggelse af tidspunktet, også må have de økonomiske overvejelser med ind. De er naturligvis en væsentlig del af sagen, selv om jeg gerne igen vil sige, at dette spørgsmål ikke er økonomi alene eller noget, der kan afgøres af en computer. Der er andre hensyn, miljømæssige og menneskelige, som også vejer til.

Men det er tidspunktet, det drejer sig om, og det er derfor også ganske logisk, at regeringens standpunkt har måttet være det, at når man fastlægger tidspunktet, er det en prioritering, og en prioritering må ses i sammenhæng med de andre trafikopgaver. Derfor måtte vi, selv om vi er klar over, at denne sag hastede, sige, at dette var der tid nok til at gøre i næste samling i forbindelse med den almindelige prioritering. Det er regeringens hensigt, og det er der altså givet det klareste tilsagn om, vi kan give.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 153 stemmer; 4 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om ændring af valgretsaldere til folketinget.

(Anden behandling af lovforslaget (nr. 165) findes i tidenden sp. 7264; udvalgets tillægsbetænkning i tillæg B. sp. 3203).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Tastesen: Socialdemokraterne vil stemme ja til de 20 år. Vi vil betragte det som et skridt på vejen mod de 18 år. Vi tager regeringens fortolkning af grundloven til efterretning, men opfordrer endnu en gang regeringen til at lade afholde folkeafstemning om valgretsaldere forud for folketingsvalget.

Når vi nu alle i det mindste er enige om, at valgretsaldere skal ned på de 20 år, må det være urimeligt at vente med denne afstemning til folketingsvalget. Dansk Ungdoms Fællesråd bakker dette synspunkt op. Blandt denne organisations medlemsorganisationer er Venstres Ungdom, Konservativ Ungdom og Radikal Ungdom.

Men uanset hvornår afstemningstidspunktet bliver, vil vi opfordre befolkningen til at møde frem og deltage i afstemningen og stemme ja til de 20 år. Det vil være en gevinst, et fremskridt for dansk demokrati, hvis endnu 75.000 unge medborgere får stemmeret.

Poul Dam: Det bekymrende ved det lovforslag, som nu står foran sin vedtagelse, er, at det formelt fortæller, at vi skal have 20 års valgret, men at det i realiteten, nemlig hvis folkeafstemningen først finder sted sammen med det kommende folketingsvalg, vil bety-

[Poul Dam.]

de, at de 20 år skubbes ud i en 2—3-årig periode endnu som en reel virkelighed for ungdommen, og at vi dermed får muligheden for en yderligere nedsættelse til 18 år, hvad et stort flertal i dette ting principielt ønsker, skubbet endnu længere ud i fremtiden. Det betyder, at vi ikke får 20 års valgret nu. Vi får måske 20 års valgret til folkeafstemningen om Danmarks indlemmelse i fællesmarkedet og i hvert fald ved det kommende menighedsrådsvalg, i 1973 er det vistnok. Det kan vi naturligvis glæde os over, men hvornår får vi 18 års valgret? Det bliver udskudt i en helt ukendt fremtid.

Dette medfører, at vi for så vidt godt kan stemme for de 20 år, hvis det bliver klarlagt, at vi kan få en folkeafstemning så betids, at de 20 år bliver effektive ved det kommende folketingsvalg.

Det forekommer mig også, at det var det, der lå i de forskellige løfter, der blev afgivet efter den forrige mislykkede folkeafstemning. Men for at få præciseret dette og for dermed også at blive klar over, om vi kan stemme for lovforslaget, tillader jeg mig at fremsætte følgende forslag om motiveret dagsorden:

„Idet folketinget pålægger statsministeren at bekendtgøre lovforslaget om valgretsaldere til folketinget umiddelbart efter vedtagelsen, fortsætter tinget behandlingen af den foreliggende sag.“

Formanden: Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår nu i forhandlingen.

Sigsgaard: Jeg skal kun sige, at vi betragter forslaget om 20 års valgret som en form for udskydelse af det, vi skal nå frem til, nemlig den 18 års valgret, som der hidtil har været et stort flertal for her i folketinget. Vi vil ikke være med til at udskyde 18 års valgret, og derfor vil vi, ganske uanset hvad hr. Tastesen og Dansk Ungdoms Fællesråd måtte mene, hvor vist de fleste af lederne har haft valgret i halve eller hele menneskealder, ikke stemme for lovforslaget om de 20 års valgretsaldere.

Hvad dagsordenen angår, må jeg være enig med hr. Poul Dam i, at når man nu vil gennemføre en ændring af valgretsaldere

— og den agter vi altså ikke at stemme for — er det en lidt urimelig form, man påtænker at lade det ske under, når det først får reel virkning i løbet af en 2-3 år. Derfor synes jeg, det er meget rimeligt, at der er fremsat et dagsordensforslag her i dag, så at folketinget kan tage stilling til det, som jeg opfatter som en manøvre.

Langkilde: Det skal siges helt klart her fra talerstolen i dag for vort vedkommende, at vi ønsker gennemført den nedsættelse af valgretsaldere, der her foreligger forslag om, og vi har den ganske bestemte opfattelse, at det kan lade sig gøre, hvis vi i den kommende tid sætter ind på at gøre befolkningen klart, at vi må have denne nedsættelse. Desuden mener jeg, at forudsætningen må være, at vi får folkeafstemningen sammen med folketingsvalget. Når disse forudsætninger er til stede, tror jeg, vi kan komme igennem med den nedsættelse, alle ønsker.

Derimod må jeg anse det for meget tvivlsomt, om det, hvis det lykkes for hr. Poul Dam at få vedtaget dette dagsordensforslag og vi altså kommer i den situation, at man skal gennemføre en selvstændig folkeafstemning ret hurtigt efter vedtagelsen her; vil kunne gå igennem. Vi ville på ny risikere, at et ønske fra folketinget om nedsættelse af valgretsaldere faldt. Den risiko ønsker vi ikke at løbe. Vi ønsker nu at få valgretsaldere nedsat, og derfor anbefaler jeg på mit partis vegne, at vi stemmer imod det af hr. Poul Dam fremsatte dagsordensforslag.

Kofod: Jeg må for så vidt beklage, at dette dagsordensforslag er fremsat. Jeg synes, vi nu skal holde op med disse større eller mindre krumspring i denne sag. Det er meget vigtigt, at folketinget nu samler sig om at få de 20 års valgret gennemført, få vedtaget lovforslaget og få det ud til folkeafstemning sammen med folketingsvalget. Jeg synes, vi er ved at træde lidt for meget i denne sag. Lad os få den afgjort og holde op med disse krumspring. Jeg henstiller, at vi stemmer dagsordenen ned og går ind for de 20 års valgret.

Statsministeren (Hilmar Baunsgaard): Jeg kunne i og for sig være enig med hr. Poul Dam blot henvise til den begrundelse, som jeg angav ved lovforslagets anden behandling

[Statsministeren.]

for, at jeg må være af den opfattelse, at folkeafstemningen bør finde sted sammen med folketingsvalget.

Som jeg sagde ved den lejlighed, er jeg af den opfattelse, at man herved bedst sikrer det, som også regeringen ønsker, nemlig at valgretsalderen ikke er højere end myndighedsalderen. Det hører jo til politikere ns lod at skulle træffe afgørelse, også når der kan være tvivl; jeg skal træffe afgørelse her, og jeg er kommet til det resultat, at vi tjener sagen bedst ved, at folkeafstemningen finder sted sammen med folketingsvalget. Jeg kan følgelig ikke modtage dagsordensforslaget rent bortset fra, at jeg er i tvivl om, hvorvidt folketinget i denne sag kan pålægge statsministeren noget; man kunne vel opfordre ham til det. Men det statsretlige interesserer mig ikke så meget. Jeg kan ikke modtage dagsordensforslaget.

Tastesen: Jeg vil gerne erindre hr. Kofoed om det løfte, venstre gav vælgerne forud for folkeafstemningen om 18 års valgretsalder i 1969. Venstre anbefalede at stemme nej og sagde, at man derefter meget hurtigt ville indføre en valgretsalder på 20 år. Nu vil venstre altså være med til at skyde dette spørgsmål ud i fremtiden, således at de 20-årige ikke får valgret ved det førstkomende folketingsvalg.

Jeg vil gerne sige til hr. Langkilde: det afgørende kan ikke være vurderingen af, om man ved en selvstændig afstemning eller i forbindelse med folketingsvalget opnår flertal for de 20 år. Det afgørende er, at man følger folkeafstemningens princip, sådan som det er tænkt af grundlovgiverne, nemlig at enhver sag, der skal undergives folkeafstemning, skal udsættes for en selvstændig vurdering. Jeg kan ikke tænke mig, at der findes 30 pct. vælgere i dette land, som er imod nordisk ensartethed med hensyn til myndighedsalderen, og det er mig utænkeligt, at 30 pct. af vælgerne skulle møde frem og stemme nej. Jeg vil stærkt opfordre alle, der mener, at det er rimeligt, at vi skal have 20 års valgretsalder, til at møde frem og stemme ja.

Endelig skal jeg sige, at vi kan tiltræde det dagsordensforslag, som er fremsat af hr. Poul Dam. Det er helt i overensstemmelse

med vores opfattelse af afstemningstidspunktet.

Bernhard Baunsgaard: Da SFs dagsordensforslag er fremsat, for at SF kan komme til at stemme for 20 år, og da jeg er imod de 20 år og holder på de 18, vil jeg stemme imod SFs dagsordensforslag.

Aksel Larsen: Jeg er glad for, at jeg er i stand til at hjælpe statsministeren ud af det dilemma, som han vil være i, hvad enten dagsordenen vedtages eller forkastes. Efter min mening burde den naturligvis vedtages på grund af den negative stilling, regeringen hidtil har indtaget, og som efter min opfattelse ikke harmonerer med grundlovens ånd, bogstav eller mening.

Jeg er nødt til nu at fortsætte en diskussion, jeg havde med statsministeren ved anden behandling. Jeg erkender, at jeg dengang havde lyst til med det samme at tage ordet for en kort bemærkning og sige, at jeg egentlig ikke giver så forfærdelig meget for regeringens juridisk sagkyndige og deres responsa, for den slags har jeg set tilstrækkeligt af. Men for en gangs skyld overvandt jeg mig selv og lod være, og det er jeg glad for. Jeg besluttede mig til i stedet for at studere de statsretssagkyndige, som statsministeren pukkede på.

Jeg havde gjort gældende, at et lovforslag, der er vedtaget, men som skal konfirmeres ved en folkeafstemning, bortfalder ved folketingsårets slutning, hvis afstemningen ikke inden da har fundet sted, og at man derfor ikke efter folketingsårets slutning kan lave folkeafstemning om det. Statsministeren sagde hertil, at min udlægning var urigtig. Jeg står her med et korrektur af fortrykket, ifølge hvilket statsministeren har sagt:

„Jeg er nødt til at sige, at hr. Aksel Larsens udlægning ikke er i overensstemmelse med den, de statsretskyndige anlægger. Her er der nemlig enighed om, at såfremt et lovforslag om valgretsalderens nedsættelse eller ændring vedtages ved tredje behandling, inden folketinget tager ferie, består lovforslaget, uanset at folkeafstemningen og stadfæstelsen først finder sted efter folketingsårets slutning, idet kun ikke endeligt vedtagne — dvs. ikke

[Aksel Larsen.]

endeligt vedtagne i folkettinget — forslag til love og beslutninger bortfalder ved folketingsårets udgang.“

Det harmonerer til dels med et svar, der er givet til udvalget, men som desværre ikke var optrykt i betænkningen; derfor var jeg ikke bekendt med det ved anden behandling. I dette svar, som egentlig er et svar på noget helt andet end det, vi her diskuterer, siges det:

„Såfremt lovforslaget vedtages ved tredje behandling, inden folkettinget tager ferie, består forslaget, uanset om folkeafstemningen og stadfæstelsen først finder sted efter folketingsårets slutning, idet kun ikke endeligt vedtagne forslag til love og beslutninger bortfalder ved folketingsårets udgang. Det antages såvel i den statsretlige litteratur som i praksis.“

Men her er det, statsministeren er blevet snydt af formuleringer, af sine egne sagkyndige og af embedsmænd, for den sidste sætning, jeg læste op:

„Det antages såvel i den statsretlige litteratur som i praksis“,

går overhovedet ikke på spørgsmålet om, hvornår en folkeafstemning skal finde sted. Den går på noget helt andet, nemlig at grundlovens 30 dages frist for stadfæstelse, for så vidt angår lovforslag, der undergives folkeafstemning, først regnes fra dagen før folkeafstemningen. Ja men det er da en selvfølge; det er der ingen som helst strid om. Men det er slet ikke det, sagen drejer sig om. Den drejer sig om, hvorvidt et lovforslag er endeligt vedtaget eller ej. Ifølge grundloven er et lovforslag om ændring af valgretsalderen ikke endeligt vedtaget, før det er bekræftet ved folkeafstemning. Først derefter kan det stadfæstes. Et lovforslag er endeligt vedtaget, når det er modent til stadfæstelse af en ansvarlig minister og af kongen. Et lovforslag om valgretsalderens ændring er ikke modent til stadfæstelse, før det har været underkastet folkeafstemning. Det turde være ganske klart.

For en sikkerheds skyld har jeg set efter

hos de sagkyndige, som ministeren mener han påberåber sig uden at kende dem. Her står jeg med Poul Andersen: „Dansk Statsforfatningsret“. Jeg kan oplyse, at Poul Andersen i sit digre værk omtaler valgretsalderen til folkettinget på side 23, side 32, side 35, side 45, side 50, side 63, side 76, side 79, side 240 og side 334, men det er alt sammen historisk og har intet som helst med principperne at gøre. Så har han et par bemærkninger side 339 og 345, som man henviser til i svaret til udvalget, men der taler han slet ikke om dette spørgsmål, hverken om valgretsalder eller om folkeafstemning, derimod om stadfæstelse, og hvornår den skal finde sted. Der findes, så vidt jeg har kunnet nå at gennemlæse denne digre bog, intet i den, der bekræfter statsministerens påstand her i tinget om, at der blandt de statsretssagkyndige er enighed om, at såfremt et lovforslag om valgretsalderens nedsættelse eller ændring vedtages ved tredje behandling, inden folkettinget tager ferie, består lovforslaget, uanset at folkeafstemningen og stadfæstelsen først finder sted efter folketingsårets slutning.

Så har vi her Max Sørensens „Statsforfatningsret“. Jeg skal ikke bruge megen tid til det, men sige, at her er det samme forhold. Max Sørensen beskæftiger sig slet ikke med dette. Det er ikke faldet de statsretskyndige ind, at nogen regering kunne få den tåbelige idé, at når man har et lovforslag, der efter forfatningen skal til folkeafstemning, kan man vente til det næste eller et senere folketingsår. Det ligger jo i statsministerens fortolkning. Hvis det ikke skal til folkeafstemning, inden dette folketingsår slutter, behøver det heller ikke at komme til næste år; man kan vente 3 år, 6 år, det gør ingenting. Jeg tror, statsministeren skulle tænke over dette og gøre sig klart, at der intet findes, hverken hos Max Sørensen eller Poul Andersen, der på nogen måde understøtter den opfattelse, statsministeren har gjort gældende her, formentlig på regeringens vegne og formentlig i ukyndighed om de statsretssagkyndiges meninger og uden at have

[Aksel Larsen.]

tænkt noget særlig over, hvad der står i grundloven, og at denne grundlov skal overholdes.

Dette skulle siges. Men så vil jeg samtidig sige, som jeg sagde ved anden behandling, at statsministeren kan slippe uden om det, hvis han bare på en eller anden måde giver sikkerhed for, at denne folkeafstemning — som jeg ganske vist ikke mener burde kunne udskydes, men burde finde sted forholdsvis kort tid efter lovforslagets vedtagelse her i tinget — vil komme inden dette folketingsårs udgang. Det rådne kompromis, jeg foreslog ved anden behandling, vil jeg blot erindre om. Statsministeren kan jo sige: vi tager valget den 21. september. Så er ikke alle tilfredse, vi er det ikke. Vi vil gerne have valget den 21. september, og det vil mange i denne sal, men vi er slet ikke tilfredse med, at man kobler folkeafstemningen sammen med valget. Vi ønsker, den skal finde sted noget før, således at de 20-årige, hvis valgretsaldere bliver nedsat, kan stemme ved det kommende valg. Men i hvert fald, ved at gå ind på dette af mig foreslåede kloge kompromis kan statsministeren undgå at komme i konflikt med grundloven, og det burde han dog også være interesseret i.

Statsministeren (Hilmar Baunsgaard):

Jeg kan kun gentage, hvad jeg sagde forleden dag: hr. Aksel Larsens juridiske fortolkninger er ikke i overensstemmelse med regeringen og ikke i overensstemmelse med den statsretskyndige vejledning, vi har fået. Hr. Aksel Larsen har efter min opfattelse ikke ret.

Aksel Larsen: Statsministeren synes ikke at have fattet, at det, jeg gør, er at bestride regeringens urimelige fortolkning af grundloven. Statsministeren har ikke kunnet støtte sig på de statsretssagkyndige, han kan heller ikke støtte sig på grundloven. Jeg tilråder statsministeren i det mindste at gøre sig selv den tjeneste, når han ikke vil rette sig efter de statsretssagkyndige, som han pukkede på forleden, Max Sørensen og Poul Andersen, at spørge i det mindste justitsministeriets lovkontor; jeg er temmelig sikker på, at de vil have samme mening som den, jeg har fremført her.

Statsministeren (Hilmar Baunsgaard): Til berørigelse for hr. Aksel Larsen vil jeg gerne sige, at det har jeg da selvfølgelig gjort, og det gør indtryk på mig i modsætning til den argumentation, hr. Aksel Larsen fremfører i dag.

(Kort bemærkning).

Aksel Larsen: Jeg anmoder om at blive bekendt med de svar, justitsministeriets lovkontor har givet statsministeren, herunder oplysninger om, hvorvidt justitsministeriets lovkontor har været i stand til at henvise til udtalelser af Poul Andersen og Max Sørensen om denne sag.

Hermed sluttede forhandlingen.

Forslag om motiveret dagsorden af Poul Dam (se sp. 7697),

forkastedes med 84 stemmer mod 71; 1 medlem tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

Lovforslaget

vedtoges med 140 stemmer mod 1; 13 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om ændring af lov om folketingsvalg i Grønland.

(Anden behandling af lovforslaget (nr. 163) findes i tidenden sp. 7264, udvalgets tillægsbetænkning i tillæg B. sp. 3203).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 154 stemmer; 2 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.